

УДК 614.1:31
© Дудник С. В., 2012

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО ВІКУ М. ЛУГАНСЬКА ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дудник С. В.

ДЗ "Луганський державний медичний університет"

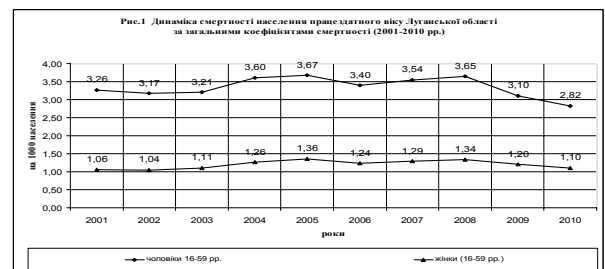
Актуальність проблеми. Протягом останніх років високий рівень смертності населення України, в тому числі працездатного віку, залишається однією з основних медико-демографічних проблем держави, рішення якої, в даний час, має пріоритетне значення для збереження країни. Слід зауважити, що медико-демографічна ситуація в Україні є практично інертною і некерованою і призводить до дефіциту трудових ресурсів, що має вкрай негативні наслідки для розвитку країни і соціального благополуччя суспільства [1]. Необхідно відзначити, що Україна за найважливішими показниками здоров'я населення поступається більшості країн світу і Європи. Зокрема, за показником очікуваної тривалості життя наша держава посідає передостаннє місце серед Європейських країн, і саме високий рівень смертності в працездатному віці є головною причиною, яка зумовлює формування невисокого значення цього показника в нашій державі [2,3,4]. Ще в 1990-х роках смертність населення працездатного віку в Україні набула великих темпів в порівнянні з країнами Західної Європи. Варто зазначити, що більшість передчасних смертей і захворювань в Україні безпосередньо пов'язані з факторами ризику, до 80% смертей серед чоловіків у працездатному віці і 30% смертей жінок в аналогічному віці можна було б уникнути [5,6]. Статистичні дані свідчать про переважання смертності чоловіків працездатного віку та різниці у показниках смертності у всіх вікових групах між чоловіками та жінками працездатного віку. Такі тенденції спостерігаються також у всіх країнах Європи, проте саме в Україні вони набули загрозового характеру [7,8]. Луганська область є одним з лідерів серед регіонів України як за рівнем смертності населення в цілому, так і смертності населення працездатного віку, що робить дослідження актуальним [9].

Мета роботи – вивчити загальні тенденції динаміки змін коефіцієнтів смертності населення працездатного віку м. Луганська та Луганської області. Стаття є фрагментом НДР за темою "Наукове обґрунтування медико-соціальної профілактики смертності чоловіків працездатного віку у великому промисловому регіоні", спеціальність "соціальна медицина" (кафедра соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я), державний реєстраційний номер 0110U004672.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували офіційні статистичні дані Головного управління статистики в Луганській області, дані державної статистики, дані власного дослідження за період 2001-2010 рр. Використані методи демографічної та медичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Рівень смертності населення працездатного віку Луганської області за роки спостереження коливався серед чоловіків від 3,26 випадків смерті на 1000

населення в 2001 р. до 2,82 – у 2010 р., серед жінок від 1,06 випадків смерті на 1000 населення в 2001 р. до 1,10 – у 2010 році. За цей період значення загальних показників смертності чоловіків працездатного віку Луганської області підвищувалися з 2004 по 2008 рр., двічі досягаючи своїх максимальних значень: в 2005 р. – 3,67 випадків смерті на 1000 населення (збільшення в порівнянні з базисним 2001 р. склало 12,5%) та 3,65 – в 2008р. Загальні показники смертності жінок за спостережуваний період мають аналогічні з чоловічою смертністю тенденції з максимальними підйомами показників в 2005 р. – 1,36 випадків смерті на 1000 населення і 1,34 – в 2008 р. (збільшення в порівнянні з базисним роком склало 28,3%). Рівень смертності чоловіків на протязі 2001-2010рр. перевищував рівень смертності жінок в 2,5-3 рази. Варто зазначити, що в 2009-2010 рр. відзначалося зниження показників загальної смертності чоловіків, збиток до базисного року становив 4,9% та ланцюговий спад склав 15% в 2009 році, в 2010 році відбулося зменшення рівня смертності чоловіків до базисного року на 13,49% і на 9% до попереднього року. У 2009-2010 рр. рівень смертності жінок працездатного віку почав трохи знижуватися, на 10,4% в 2009 р. та на 8,3% – у 2010р. відносно попередніх років, але залишається все ще вище на 13,2% по відношенню до базисного року. За досліджуваний період (2001-2010рр.) відзначилася позитивна загальна тенденція до зменшення рівня смертності чоловіків працездатного віку Луганської області в середньому на 0,48% і жінок на 1,16% щорічно. Коливання в рівнях смертності можна пояснити швидше за все соціально-економічними процесами, що відбуваються в державі, оскільки працездатне населення чутливо реагує на будь-які вищезазначені зміни (рис. 1).

Аналізуючи повікові показники смертності чоловіків працездатного віку Луганської області, можна відзначити тенденцію зниження рівня смертності чоловіків в 2009-2010 рр. у всіх вікових групах: 16-19 років – на 25,29%; 20-24 року – на 27,5%; 25-29 років – на 26,0%; 30-34 роки – на 8,7%; 35-39 років – на 28,7%; 40-44 роки – на 40,9%; 45-49 років – на 33,9%; 50-54 роки – на 26,9%; 55-59 років – на 19,8% щодо базисного періоду (таблиця 1).

ОРИГІНАЛЬНІ СТАТТІ

Таблиця 1. Повікові показники смертності чоловіків працездатного віку Луганської області 2001-2010 рр. на 1000 осіб.

рік	Вікова група								
	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
2001	1,31	3,20	4,61	5,62	8,88	13,08	18,51	23,68	31,52
2002	1,36	3,17	3,92	5,49	8,50	12,49	16,30	23,42	32,51
2003	1,49	2,60	3,84	5,28	7,88	11,84	17,16	24,16	30,23
2004	1,35	2,67	3,86	6,02	8,88	13,79	18,31	25,82	31,37
2005	1,40	2,87	4,45	6,20	8,40	12,61	18,03	24,90	32,18
2006	1,34	2,30	4,19	5,45	7,46	11,46	16,40	22,10	29,82
2007	1,39	2,67	4,44	5,88	7,75	11,87	17,22	22,60	28,93
2008	1,50	2,26	4,48	6,50	7,74	12,63	16,90	23,40	29,46
2009	1,17	2,59	3,71	5,23	6,24	10,07	13,20	19,83	26,40
2010	0,97	2,32	3,41	5,13	6,33	7,73	12,23	17,30	25,28

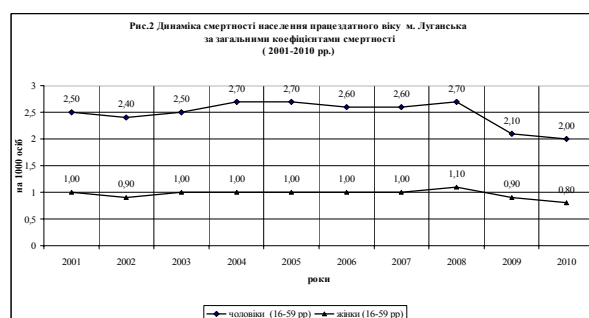
Смертність жінок працездатного віку відносно 2001р. знизилася в 2009-2010рр. у вікових групах: 20-24 роки – на 26,2%, 25-29 років – на 21,9%, 45-49 років – на 24,6%, 50-54 роки – на 21,9%, 55-59 роки – на 18,3%. У ці ж роки відмічалася збільшення показників смертності до ба-

зисного періоду у вікових групах 16-19 років – на 6,9%, 30-34 роки – на 4,0%, а в групі 35-39 років на протязі 2001-2009 рр. рівень смертності поступово збільшувався і тільки в 2010 році знизився по відношенню до базисного року на 2,0% (таблиця 2).

Таблиця 2. Повікові показники смертності жінок працездатного віку Луганської області 2001-2010рр. на 1000 осіб

рік	Вікова група								
	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
2001	0,43	0,84	1,32	1,50	2,02	3,15	4,64	7,07	11,21
2002	0,51	0,70	1,12	1,54	2,14	3,11	4,92	6,70	10,34
2003	0,62	0,66	1,27	1,52	2,46	3,16	4,97	6,82	10,42
2004	0,48	0,81	1,15	1,65	2,67	3,45	5,31	7,90	10,95
2005	0,48	0,75	1,32	2,09	2,27	3,91	5,24	7,82	11,59
2006	0,38	0,68	0,99	1,83	2,23	3,37	4,60	6,58	10,82
2007	0,44	0,65	1,44	1,93	2,72	3,61	4,70	7,11	9,79
2008	0,65	0,82	1,50	2,09	2,82	3,46	5,34	6,41	10,17
2009	0,58	0,62	0,96	1,71	2,42	3,19	4,25	6,60	9,08
2010	0,46	0,62	1,03	1,56	1,98	3,14	3,50	5,52	9,16

Аналізуючи передчасну смертність жінок і чоловіків м. Луганська, показники загальної смертності чоловіків мали максимальні значення в період з 2004 по 2008 рр. з темпом зростання на 8% до базисного 2001р. На відміну від чоловіків, показники жіночої смертності у працездатному віці мали незначні коливання в період з 2001 по 2007 рр. і залишалися досить стабільними в своєму значенні, і в 2008 році рівень смертності мав максимальне значення 1,1 випадків смерті жінок на 1000 населення (10% росту відносно базисного року). Протягом останніх двох років дослідження спостерігалася зниження рівня смертності працездатного населення м. Луганська: показник чоловічої смертності знизився на 16% в 2009 р. і на 20% – у 2010р. до базисного року, темп зниження жіночої смертності до базисного року склав 10% в 2009 р. і 20% в 2010р. Варто відзначити наявність тенденції на протязі 2001-2010рр. до зменшення рівня смертності чоловіків працездатного віку в середньому на 1,45% і жінок на 0,6% щорічно (рис.2).

У вікових групах 25-29, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54 і 55-59 років у чоловіків працездатного віку м. Луганська в 2010 р. зменшився рівень смертності відносно базисного періоду (2001р.) на 8,8%; 53,6%; 57,4%; 38,8%; 38,3%; 18,9% відповідно, однак у 2010 р. у вікових групах 16-19, 20-24, 30-34 роки зросли значення повікових коефіцієнтів смертності відносно базисного року (таблиця 3).

Таблиця 3. Повікові показники смертності чоловіків працездатного віку м. Луганська 2001-2010рр. на 1000 осіб

рік	Вікова група								
	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
2001	0,74	2,03	2,16	3,66	8,30	11,13	15,50	18,74	26,20
2002	0,65	2,04	2,55	3,95	6,32	9,90	12,45	17,15	27,60
2003	1,30	1,37	2,14	3,71	6,08	8,99	13,72	21,60	27,10
2004	0,83	1,91	2,31	3,16	5,77	11,73	14,32	20,84	27,50
2005	0,83	2,21	2,80	4,92	5,77	10,93	13,48	18,56	26,27
2006	0,83	1,29	2,46	4,03	5,90	9,80	14,27	15,99	25,47
2007	0,76	1,83	2,74	2,97	6,50	8,65	13,48	17,70	23,88
2008	0,97	1,61	2,47	4,65	6,40	9,86	13,46	18,80	24,10
2009	0,97	1,54	2,17	2,51	4,10	7,03	9,46	15,0	20,88
2010	0,79	2,22	1,97	3,74	3,85	4,74	9,48	11,56	21,26

Таблиця 4. Повікові показники смертності жінок працездатного віку м. Луганська 2001-2010рр. на 1000 осіб

рік	Вікова група								
	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
2001	0,54	0,60	1,17	1,21	2,18	2,50	3,73	5,66	11,10
2002	0,37	0,40	0,65	1,62	1,70	2,10	3,55	6,89	7,90
2003	0,29	0,59	1,22	1,37	1,73	3,01	3,87	5,54	8,36
2004	0,41	0,67	0,67	1,02	1,97	2,08	4,36	6,60	8,60
2005	0,43	0,46	1,06	1,41	1,63	2,70	3,33	6,04	8,58
2006	0,23	0,34	0,50	1,40	1,92	3,04	3,65	4,90	7,73
2007	0,49	0,27	0,96	1,11	2,02	2,88	3,82	5,53	7,45
2008	0,46	0,49	0,86	1,54	2,13	3,14	3,90	6,11	7,12
2009	0,43	0,49	0,30	0,70	1,59	2,21	4,15	4,50	7,07
2010	0,31	0,58	0,80	1,09	1,40	2,00	2,64	3,93	7,59

У рівні смертності жінок працездатного віку м. Луганська в 2010 році відзначається зниження рівня смертності у всіх вікових групах щодо базисного року (таблиця 4).

Висновки: Таким чином, в останні роки (2009-2010 рр.) спостерігалася тенденція зниження як загальних показників смертності населення працездатного віку так і повікових показників смертності в більшості повікових груп населення працездатного віку м. Луганська та Луганської області. За результатами дослідження варто звернути пильну увагу на смертність населення у вікових групах, в яких спостерігалися негативні тенденції за період дослідження, а саме на жінок працездатного віку Луганської області у вікових групах 16-19 років, 30-34 роки, 35-39 років, а також на смертність чо-

ловіків м. Луганська у вікових групах 16-19 років, 20-24 роки, 30-34 роки. Озираючись на те, що більшість смертей в працездатному віці можна запобігти, має сенс для боротьби зі смертністю використовувати досвід країн з низькими показниками смертності. Проблема смертності – проблема комплексна і носить міжсекторальних характер, тому в даний час стає необхідним: підвищення інформованості системи охорони здоров'я про стан демографічної ситуації в країні, адекватність запроваджених заходів закладами охорони здоров'я в її виправленні; підвищення громадської самосвідомості у ставленні до власного здоров'я з метою підвищення тривалості життя; розробка та впровадження міжгалузевих державних програм.

ЛИТЕРАТУРА:

1. **Лібанова Е.М.** Низька тривалість життя населення – основний прояв тотальної демографічної кризи в Україні / Е.М. Лібанова // Журнал АМН України. – 2007. – Вип.13, №3. – С.411-447.
2. **Клупт М.** Демография регионов Земли. – СПб., 2008. – 247с.
3. Трагедія, якої можна уникнути: подолання в Україні кризи здоров'я людини. Досвід Європи / Звіт Здоров'я людини та демографія. – К.: ВЕРСО – 04 – 2009. – 72с.
4. Смертність населення України в трудово-активному віці / **Е.М. Лібанова, Н.Левчук, Е. Рудницький і др.** [Електронний ресурс] // Демоскоп Weekly: Електронна версія бюлетеня «Населення і общество». – 2008. – №327-328. – <http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0327/tema01.php>.
5. **Рингач Н.О.** Жити разом – помирати нарізно, або надсмертність чоловіків як гостра соціальна проблема сьогодення // Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування: матеріали науково-практичної конференції за міжнародної участю (4 квітня 2008 р.) – Львів: Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2008. – С. 489-493.
6. **Рингач Н.О.** Передчасна смертність населення України: вікові особливості / Н.О. Рингач // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – №3-4. – С. 16-19.
7. **Москаленко В.Ф.** Шляхи та перспективи подолання проблеми передчасної смертності населення / В.Ф. Москаленко, Т.С. Грузева, Л.І. Галієнко // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. – 2008 (3). – №3. – С.71-78.
8. Тенденції соціально-економічних і медико-демографічних показників в Україні в порівнянні з іншими європейськими країнами (огляд) / **В.Ф.Москаленко, Т.С. Грузева, О.П. Гульчій, Л.І. Галієнко, С.М. Зоріна** // Охорона здоров'я України. – 2007. – №3-4. – С.85-87.
9. Державний комітет статистики України. Демографічна ситуація в Україні у січні-вересні 2011 року/ Експрес випуск №277. – Київ, 2011. – 26с. [Електронна версія]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Дудник С.В. Характеристика общих тенденций смертности населения трудоспособного возраста г. Луганська и Луганской области // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 1. – С. 39-41.

Проанализированы динамика, возрастно-половые особенности смертности населения трудоспособного возраста г. Луганська и Луганской области на основе статистических данных и данных собственного исследования.

Ключевые слова: смертность населения, тенденции, преждевременная смертность, смертность в трудоспособном возрасте, коэффициенты смертности, повозрастные показатели смертности.

Дудник С.В. Загальних тенденцій смертності населення працездатного віку м. Луганська та Луганської області // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 1. – С. 39-41.

Наведено аналіз статистичних даних та даних власного дослідження щодо динаміки, віково-статевих особливостей смертності населення працездатного віку Луганської області та м. Луганська за період 2001-2010 рр.

Ключові слова: смертність населення, тенденції, передчасна смертність, смертність в працездатному віці, коефіцієнти смертності, повікові показники смертності.

Dudnyk S.V. Characteristics of general tendencies of population' mortality in the working age in Luhansk and Luhansk region // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 1. – С. 39-41.

The analysis of statistical data and data of the personal research concerning the dynamics, peculiarities of age and sex of population' mortality of the working age in Luhansk and Luhansk region during 2001-2010 are characterized.

Key words: mortality of population, tendencies, premature mortality, mortality of the working age, index of mortality, indexes of population according to age.

Надійшла 14.10.2011 р.
Рецензент: проф. В.В.Сімрок